

Jan Payne

Filosofie authenticity

Být sám sebou

Filosofie authenticity

Být sám sebou

Jan Payne

Recenzovali:

prof. MUDr. Martin Bojar, CSc.

Mgr. Daniel Kroupa, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2024

Redakce Alena Jirsová

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2024

© Jan Payne, 2024

ISBN 978-80-246-5892-6

ISBN 978-80-246-5928-2 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

§ 1 Úvod	13
§ 2 Autenticita I (je smysl soukromým či veřejným statkem?)	16
§ 3 Autenticita II (ze kterých zdrojů máme čerpat?)	21
§ 4 Autenticita III (povýtce náhodné nápady)	24
I. ČÁST: ZDRAVÍ	29
§ 5 Zdraví I (prostředek a cíl)	29
§ 6 Ontologie I (soustava těla)	34
i/ Dynamika exogenní: stochastický chaos a tendencialita, fluktuace	37
ii/ Dynamika endogenní: organizovaný chaos a spontaneita, turbulence	39
iii/ Syntéza a život	42
§ 7 Ontologie II (událost těla)	45
§ 8 Systém (na počátku byla bublina)	51
i/ Automacie (zpětná vazba)	56
ii/ Hierarchie (spolupráce)	60
iii/ Teleonomie (účelnost)	65
§ 9 Ontologie III (vývoj těla)	70
§ 10 Fenomenologie (nepředmětný a předmětný přístup)	73
i/ Vnímání	75
ii/ Nápaditost	77
iii/ Představivost	79
§ 11 Neurologie I (celek mozku)	83
§ 12 Neurologie II (části mozku)	89
A/ Parietální kortex	89
B/ Frontální kortex	91
B1/ Kortex frontální dorsolaterální	92
B2/ Kortex frontální ventromediální	94
§ 13 Paměť	97

§ 14 Shrnutí poměrů v kůře mozku	97
§ 15 Exkurs k transmitterům a modulatorům	100
i/ Acetylcholin	102
ii/ GABA a Glutamát	103
iii/ Noradrenalin, dopamin, serotonin a histamin	105
§ 16 Psychopatologie	109
§ 17 Cerebellum	111
§ 18 Rekapitulace	119
§ 19 Zdraví II (směřování ke smyslu)	123

II. ČÁST: ŠTĚSTÍ	131
§ 20 Štěstí (jde o něco jiného)	131
§ 21 Myšlení I (co jím je a co jím není)	135
§ 22 Myšlení II (paradoxy a matematika)	138
§ 23 Myšlení III (emocionalita a racionalita)	141
§ 24 Myšlení IV (jednotné a jedinečné)	145
§ 25 Myšlení V (budoucnost ryzí a kýžená)	147
§ 26 Myšlení VI (dogma a axiom)	151
§ 27 Myšlení VII (důvody a jejich rozmanitost)	154
§ 28 Myšlení VIII (smysl činů)	157
§ 29 Myšlení IX (smysl života)	160
§ 30 Myšlení X (niternost)	162
§ 31 Myšlení XI (střet mezi nepředmětností a předmětností)	166
§ 32 Myšlení XII (numinosum)	170
§ 33 Reflexe I (angažovanost)	175
§ 34 Reflexe II (simplexní a komplexní)	178
§ 35 Reflexe extrapersonální – meditační (husserlovská)	181
§ 36 Reflexe intrapersonální – fabulační (janetovská)	183
§ 37 Reflexe interpersonální – sagatační (meadowská)	185
§ 38 Deficity reflexe	189
i/ Děs a blud	189
ii/ Stud a hanba	190
iii/ Hřích a vina	191
Resumé	192
§ 39 Excesy reflexe	193
§ 40 Myšlení XIII (praktická a noetická intence)	197
§ 41 Myšlení XIV (tázání, tušení a tvrzení)	200
§ 42 Myšlení XV (objekt, subjekt a projekt)	203
§ 43 Myšlení XVI (očekávání překvapení)	207
§ 44 Myšlení XVII (pravda a dobro)	210
i/ Myšlení kritické	211
ii/ Myšlení skeptické	215
iii/ Myšlení ironické	219
§ 45 Humor je vážná věc, avšak brát se vážně je směšné	226
§ 46 Reflexe a interpretace ve vztahu k myšlení	230

§ 47 Oč nám vlastně jde?	232
§ 48 Naplnění záměru	234
§ 49 Shrnutí	239
III. ČÁST: CELEK	243
§ 50 Tři úkoly pro každého z nás	243
§ 51 Závěr	246
IV. ČÁST: DODATKY	251
§ 52 Euforie a dysforie (utrpení, strast a bolest)	251
i/ Objektivní bolest	251
ii/ Subjektivní bolest	253
iii/ Bolest a etika	255
iv/ Asymetrie slasti a strasti	256
v/ Myšlení bolí	257
§ 53 Pre-reflexivní intence („já“ a „my“)	259
1/ Pre-reflexivní „já“ a individuální intence	260
2/ Pre-reflexivní „my“ a kolektivní intence	263
3/ Resumé	265
Bibliografie	267

Nebudeš dychtit po domě svého bližního! Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu!

Exodus, 20:17 (desáté přikázání)

Žávist je zármutek nad tím ... že lidé nám podobní úspěšně dosahují toho, co my pokládáme za přednost.

Aristotelés, Rétorika, II/10

*Poděkování Danielu Kroupovi, Martinu Bojarovi a Viktoru Žárskému
za cenné připomínky*

§ 1 Úvod

Titul knihy je citátem z díla řecké básnířky Sappfó¹; Sappfó z Eresu na Lesbu byla vrstevnicí posledního mudrce i prvního filosofa Thaleta z Milétu a s ním sdílela též svůj iónský původ, přičemž celá iónská oblast tehdejšího Řecka zahrnující obě uvedená města byla pod silným vlivem kulturně vyspělého Egypta². Egypt pozdní doby (715–332) nabízel řeckým oblastem různé podněty s tím, že osobní prožitky zůstaly tehdy začínající filosofii kladoucí důraz na přírodní dění převážně opominuty. Naproti tomu poezie proslulé básnířky se soustředila zejména na niternou zkušenost a jedním z vyústění takového přístupu bylo zabývat se tím, oč v životě každého člověk jde. Vlastně se k takovému uvažování dostal posléze až Sókratés.

Sókratés se od zkoumání přírody odvrátil a středem svého zájmu udělal něco, co by se za autenticitu snad dalo již pokládat. Docela jistě autenticity pro sebe sama dosáhl; dokonce se stal etalonem tohoto přístupu pro všechny až na věky, avšak přece šlo jen o určitý kompromis mezi oběma tak rozdílnými stanovisky; stále totiž vycházel z toho, že všechno má svou obecnou přirozenost (*fysis*) a že v jejím zkoumání (*fysiologia*) měla svůj základ veškerá filosofie před Sókratem³. Sókratův posun pak tkvěl v tom,

1 *Sauton isti.*

να εισαι ο εαυτός σου!

2 R. G. Tatomir: Sappho and Ma'at. Religious and Philosophical Ideas and Societal Realities of the Sixth and Fifth Centuries BCE Pharaonic Egypt as Reflected in Sappho's Poetry. In *Classical Papers* XII.

3 Slovo *filosofia* zavedl až Pythagoras. I. Kraus: *Dějiny evropských objevů a vynálezů*. Praha: Academia 2001, s. 29.

že předmětem bádání se stala duše s tím, že ovšem i duše měla mít svou obecnou povahu⁴; přijal tudíž heslo zapsané nad vchodem do Delfského chrámu „poznej sebe sama!“⁵ za své a v tomto duchu i učil své žáky⁶.

V čem tkví chyba? Jde o to, že naše „já“ není předem dané, dané narozením či dokonce početím tak, že by se takové „já“ dalo prostě zkoumat coby hotový stav. Klást sebe sama takto předmětně je totéž co zahubit se ještě v zárodku. Překonat předmětné uvažování snažící se konstruovat a postulovat vlastní „já“ zpětně vyžaduje vztahovat se k „já“ tak, že není a teprve má být. Jeho počátek se ztrácí v mlhách a lze ho pokládat spíš za úkol pro celý život s tím, že tento úkol vyžaduje hodně tvrdé práce a vlastně ani ve smrti úplně završen není. Avšak výsledek nemá povahu odměny za práci v řádu *do ut des* a *satis* za vykonanou práci; daleko spíš je to vlastně jen *bonus* pro toho, kdo usiluje o něco jiného⁷. Je přece ryzím subjektem a objektivní povahu na něm najít nelze. Tuto myšlenku shrnuje ono heslo „buď sám sebou!“⁸.

„Buď sám sebou!“ je doporučení vyžadující vzdorovat všemu, co vyvěrá odjinud než z vlastních zdrojů. Avšak z cizího bere i někdo, kdo se s druhým srovnává, přičemž výsledkem je závist; závist bývá pokládána za dost odpudivou vlastnost. A i bezděčně má každý za to, že je s autenticitou v přímém protikladu. Východiskem pro autenticitu je totiž sledování výhradně vlastního zájmu a ten je v posledku vždycky jen jeden: každý má zkrátka svůj. Dá se tudíž pokládat za vlastní dobro a výjimečně případně i za zlo s tím, že to dotyčného vzápětí vede prostě k tomu, aby se od něj odvrátil⁹.

Naproti tomu opominutí takto rozvíjené originality vede k tomu, že se dotyčný identifikuje se svou oblíbenou skupinou osob a díky tomu určité „my“ jeho „já“ více či méně nahradí. Pokládat všechny v dané komunitě i co do poslední pohnutky za stejné má ovšem přímo za následek

4 R. E. Cushman: Therapeia: Plato's Conception of Philosophy. *Hilbert Journal* 57 (1958), s. 195.

5 Původ tohoto hesla zůstává skrytý, přičemž například Diogenés Laertios ho připisuje dvěma ze sedmi mudrců, totiž prvnímú filozofovi Thaletovi Milétskému a rovněž i Cheilonovi Lakedaimonskému. Diogenés, Laertios: *Životy, názory a výroky proslulých filozořů*. (IX, 347 Hérakleitos). Přel. A. Kolář. Pelhřimov: Nová tiskárna 1995.

6 Na další dvě inskripcie nad vchodem do chrámu navázali jednak Aristotelés (ničeho příliš, *méden agan*) a jednak Pyrrhon z Elidy (zkáza je zajištěnost, *eggya para d'atta*).

7 Mat 16:26.

8 Hippokratovci se svým centrem na ostrově Kós byli rovněž pod silným egyptským vlivem a na rozdíl od tehdejších fysiologů měli za to, že člověk je výjimkou a že pokud nějakou lidskou *fysis* vůbec má, tak si ji sám utváří. K. Thein: Lidská přirozenost a její rozmanitost v Corpus Hippocraticum. In *Medicína mezi jedinečným a univerzálním*, ed. S. Fischerová, A. Beran. Červený Kostelec: Pavel Mervart 2012, s. 31–60.

9 Podrobně níže – dobrý/zlý; lepší/horší § 10; § 14).

komparaci a potažmo uvažování o tom, kdo je lepší a kdo je horší než osoba vlastní. Tak se daná populace napřed rozdělí podle pohlaví, věku či též dalších měřítek a případné sportovní soutěžení se pak odbývá na tomto pozadí. Ovšem takto zakrnělé ponětí o vlastním bytostném zaměření se manifestuje zejména v podobě závisti a závist je tak prvním mementem toho, že něco je špatně. Ještě obludnější je snad již jen snaha chlubit se a závist druhých k sobě probouzet, případně dokonce závidět i ji. Jít vlastní lopotnou a dlouhou cestou dokáže tak jen někdo, kdo se přestane s jinými srovnávat.

Potíž nicméně tkví též v tom, že ona moudrá rada v sobě skrývá zvláštní protiklad: naplnit ji a dbát na ni totiž nelze. Kdo se jí řídí, jistě sebou samým není, a kdo nikoliv, rovněž ne. Leč navzdory tomu je bohatší a cennější než Sókratova a delfská pobídka sebe sama poznávat. Poznávání se totiž docela prostě vztahuje k tomu, co tak či tak již je, kdežto zde je třeba něco přímo tvořit, což daleko spíš podnítlí k reflexi ve všech jejích podobách. Podobnou reflexi ostatně zažehnou též povely rázu „Buď svobodný!“ a dále „Zapomeň na to!“, „Usínej rychle!“, „Přestaň se rozčilovat!“ či jiné stejného rázu.

Všechny takové imperativy vedou totiž buď k zamyšlení, myšlení o tom, že jde o paradox a že paradox nelze překonat jinak než reflexí nad ním, anebo naopak reflexi potlačí prostě tím, že dotyčnému rozpor unikne či se stane lhostejným s následným upadnutím do hypnotického stavu¹⁰. Pod vlivem hypnotizace je ovšem každá snaha uvažovat nepředmětně potlačena a nahrazena předmětností s tím, že dojde k přechodu z osoby první do třetí. Plodem takového posunu je ochota jednat i proti vlastním zájmům či hodnotám jinak ctěným a etika se v důsledku toho stane jalovou¹¹.

Lze jen litovat, že vyzrálá etika nebyla dosud s to nahradit ontologizaci vlastního „já“; „já“ stále vězí pod příkrovem danosti a postrádá pochopení zákonitostí o směřování a vývoji. Dopady to má předně na psychiatrii či psychoterapii a potažmo též na politiku i uspořádání společnosti vůbec. Předkládaná kniha se pokouší tento deficit zaplnit tím, že se koncentruje na způsob zrání sebe sama.

10 Jádrem této hypnózy je *double bind* čili dvě protikladná a zároveň platná tvrzení. M. H. Erickson: The Confusion Technique in Hypnosis. *American Journal of Clinical Hypnosis* 6, č. 3 (1964), s. 183–207.

11 M. V. Kline: The Dynamics of Hypnotically Induced Antisocial Behavior. *The Journal of Psychology* 45, č. 2 (1958), s. 239–245; J. G. Watkins: Antisocial Compulsions Induced under Hypnotic Trance. *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 42, č. 2 (1947), s. 256–259.

Nynější doba se ptá, zda se touto cestou stále dá jít a co je k tomu třeba. Tyto úvahy se odehrávají na pozadí tázání po smyslu. Smysl vlastního života a potažmo i každé životní snahy je tím, oč každému jde. Bez pochopení důvodu určité činnosti není nikdo ochoten ji vykonávat (mimochodem to by měli mít na paměti všichni učitelé) a bez pochopení důvodu vlastního života spáchá člověk sebevraždu; pokračovat v životě zbaveném smyslu není žádná lidská bytost s to.

§ 2 Autenticita I (je smysl soukromým či veřejným statkem?)

Avšak nejzazší smysl je zvláštním způsobem rozeklaný, přičemž o prioritě se perou dvě sféry: sféra soukromá a veřejná. Bývaly doby, kdy se hranice mezi obojím ztrácela: splývalo obojí v jedno, a dokonce se zdálo, že v tom tkví i veškerá mravnost. Mravním selháním bylo tehdy vydělit se ze společnosti a věnovat se soukromým úkolům, kdežto hoden následování byl ten, kdo své vlastní zájmy opustil a soustředil se na službu veřejnosti až po oběť sebe sama.

Tak tomu bývalo za dávných dob, kdy panovník z boží milosti měl o každém šustnutí na svém území zprávu a zároveň nad vším vládnul. Vlastně šlo o promítnutí představy boha do lidských poměrů, přičemž za ní byl předpoklad jednoho národa, rodu, rodiny. Mezi soukromím a veřejností žádný rozdíl zkrátka nebyl. Ještě Platón z tohoto odkazu vycházel a představu o dokonalém státu na něm postavil¹². Odklon s prvním vymezením obojího nabídl až jeho žák Aristotelés: *polis* řešící spory na agoře byla pro něj i nadále těžištěm jeho zájmu, ovšem vzal vážně též to, že zázemím každého občana je *oikos* a že klíčovým vztahem je též láska ve svých různých podobách, totiž *storgé*, *agapé*, *filia* a *eros*¹³. Aristotelés samotný ovšem ještě stranil veřejnosti s tím, že na veřejnosti se odehrává všechno to, co je pro společnost klíčové. Vždyť i poznání a s poznáním též jazyk přece musí být společný a potažmo společenské

12 Platón: *Ústava*. 620e. Přel. F. Novotný. Praha: Oikoymenh 2017.

13 Pro Aristotela byl *oikos* čili domov hlavně prostorem *storgé* coby vciťující se náklonnosti osob blízkých, totiž například mezi rodiči a dětmi či mezi sourozenci. Spadá sem ovšem též *eros* a *filia*. Úkolem obojího je překračovat různým způsobem hranice soukromí a na veřejnosti navazovat vztahy další. V době Aristotelově byly pak výrazy *filia* a *agapé* coby semitismus z *ahv* ještě více či méně synonymické a teprve koiné díky evangeliu vyhradilo poslední výraz pro lásku boha i člověka ke každé lidské bytosti.

povahy, přičemž již od Hérakleita je blázen či idiot ten, kdo zůstává ve svém *idios kosmos* od všech oddělený¹⁴.

Průlom přineslo až evangelium se svým důrazem na království; království duchovní povahy je totiž onou soukromou oblastí a jedním ze základních s tím svázaných důrazů bylo to, že soukromý prostor má docela jiná pravidla a že má zároveň svrchovanost nad veřejností¹⁵. Veřejnost se mu nakonec poddá, případně ji porážka nemine. Na veřejnosti se sice uplatnit lze, avšak v posledku veškeré úsilí o úspěch propadne marnosti. Jde totiž o něco jiného.

Smutné je, že ještě Immanuel Kant se vracel k již překonané představě o vztahu mezi soukromím a veřejností, a splynutí obojího pokládal za vyvrcholení mravnosti¹⁶. Mravnost tím utrpěla těžkou ránu, jež spočívá v tom, že u tohoto filosofa i jeho následovníků soukromá etika ustoupila etice veřejné a ta pak zcela převládla. Proslulý kategorický imperativ se přece týká vztahu ke každé lidské bytosti bez stranění někomu a osobního zaujetí; zaujetí pro blízkého člověka je naproti tomu základem soukromého zakotvení.

Rozdíl mezi soukromou a veřejnou etikou lze vyjádřit tak, že zatímco etika veřejná stojí na účtě k autonomii kterékoliv lidské bytosti, brát člověka v jeho autenticitě s plnou vážností je počátkem soukromí; soukromá sféra totiž stojí a padá zejména s tím, že každý je jedinečný. Jedinečnost autenticity vylučující zaměnitelnost se propastně liší od přísné zaměnitelnosti v poměru k autonomii všech, jež platí ve veřejném prostoru. Ostatně veřejná nahraditelnost každého je též jedním z předpokladů demokracie a demokracie je zachována natolik, nakolik se autonomie všech dodržuje. Naproti tomu autenticitu lze rozvíjet výhradně soukromě, zejména v případě výchovy dětí: dítě bez lásky rodičů a jejich péče zakrní. Dodát je třeba ještě to, že autenticita každého je předpokladem toho, zda bude ctěna i autonomie ostatních, přičemž záměr sledovat obrácený postup vede nutně k tomu, že se společnost zadrhne.

Rozdíl mezi autonomií a autenticitou lze vyjádřit i tak, že ve hře je dvojí dignita: dignita kvantitativní a kvalitativní: kvalitativní spočívá v tom, že mezi všemi lidmi panuje rovnost. Starostí coby schopností

14 „... bláznovství Boží je moudřejší než lidé a slabost Boží je silnější než lidé“. I Kor 1:25.

15 J. Payne: Když prostor soukromý panuje nad prostorem veřejným... . In *Náboženství a filosofie v sekulární demokracii*, ed. M. Šimsa (Acta Universitatis Purkianiae). Ústí nad Labem: FF Univerzity J. E. Purkyně 2016.

16 Immanuel Kant rozvinul etiku úctyhodným způsobem, ovšem tato jeho etika zcela opomíjí sféru soukromou a veřejnosti ji vlastně přímo podřizuje. H. Arendt: *Přednášky o Kantově politické filosofii*. Přel. V. Pokorný, M. Ritter. Praha: Oikoymenth 2003, s. 90–115 (II 10–13).

rozvinout určitý záměr se naopak všichni od všech ostatních liší. Každý z nás má sympatie k někomu až po zamilovanost a všechna taková citová vzplanutí včetně obecného patosu jsou povýtce soukromá i tehdy, když se promítají do prostoru veřejného: veřejnost ostatně dokonce drží na uzdě. Jejich naplněním je přitom zcela určitá starost. Rovnost všech naopak ustavuje veřejnost a veřejnost vyžaduje zachovat vždycky chladnou hlavu bez zvláštního zájmu o kohokoliv. Zde je totiž ryzí ctností nestrannost (*impartiality*) a potažmo zaměnitelnost každého s každým až tak, že lidská práva jsou její elementární podobou. Avšak taková inertní tolerance již hraničí s lhostejností a případně se jí přímo stává.

Za východisko je tudíž třeba pokládat výhradně lásku¹⁷. Láska sice namnoze bývá překryta svými upadlými náhražkami a pod tímto nánosem její obsah leckdy uniká, ovšem skrze všechny ty karikatury se jí lze přece jen dobrat. Naproti tomu bez oněch karikatur by možná již dávno zcela vyhasla. Zkaženo je jistě kdeco, avšak představu *totaliter corruptus* je třeba razantně odmítnout¹⁸.

Zajímavé v této souvislosti je, že diktátoři se vesměs snažili soukromí omezit či přímo prolomit a z veřejnosti si udělat své beranidlo, kdežto jedním ze základních předpokladů demokracie je ostrá dělicí čára mezi soukromou a veřejnou oblastí, počínaje důrazem na majetek a ochranou osobních údajů konče. Tento požadavek se ovšem vymyká naplnění v tom, že rozdíl mezi soukromím a veřejností se nadále stírá, přičemž hodně k tomu přispívá to, že hranice se v dějinách různě posouvá. Zároveň dochází v poslední době k závažnému rozvoji různých technologií a ty onu bariéru z obou stran ještě dále narušují. Obrodit onu bariéru lze poukazem na etiku. Rozdíl mezi etikou autenticity a autonomie je navzdory zdánlivé podobnosti obou propastný.

Důraz na autonomii počítá s tím, že člověk má již hotové „já“ a „já“ ostatních lidí je u všech jednotné a vlastně shodné. Počínání spočívá pak leda v připojení určitých atributů k této identitě a podle toho je i hodnocena morální stránka každého. Klást obecná regule platné pro všechny vlastně jinak ani nelze. Avšak nasnadě je, že fakticky nejsou žádné dva jedinci v žádném směru stejní. Na opačné straně je tak pochopení toho, že každý je jiný než každý jiný a že má tak povýtce jedinečnou povahu. Zároveň se od početí vyvíjí a navzdory průběžné spojitosti se

17 I Kor 13:13.

18 Martin Luther rezolutně odmítl možnost nápravy lidské zkaženosti a záchranu člověka připisoval výhradně milosti Boží. N. F. R. Guzman: *Martin Luther's Ethics of Creation*. Saarbrücken: VDM 2006, s. 35, 44, 53, 68, 90, 98, 99, 124.

od svých dřívějších podob do jisté míry liší. Je tudíž vhodnější uvažovat v tomto případě spíš o ipseitě než identitě a zraní dospěje vždycky jen k určitému bodu¹⁹. Lze pak hádat, zda u té které osoby došlo ještě před skonem k naplnění. Naplnění čeho? Právě vlastního „já“; „já“ totiž ani při početí ani později není a teprve má být. Je stále úkolem a psychiatrie i kriminalistika ukazuje rozmanité podoby selhání vývoje tímto směrem. Ztroskotání i zase záchrana jsou peripetiemi dramatu boje o autenticitu.

Autenticita je pak základem autonomie; autonomie je do ní vždycky jen začleněná. Vyjádřeno jinak, je třeba opustit to, že soukromí je zvláštním případem veřejnosti; veřejnost je totiž jen prchavé *simulacrum* vztahů původních. Zároveň je ovšem třeba prozkoumat vztahy mezi obojím; obojí je totiž nutné a hrubým selháním by bylo mít nyní za to, že nad vším bude panovat soukromí a veřejnost se zcela vytěsni. Výsledkem by bylo pouze ono zrušení hranice mezi obojím, a nakonec by se takový zákrok obrátil i proti soukromí samotnému, přičemž veřejnost by zvítězila zcela²⁰.

Rozhraní mezi soukromím a veřejností je dáno předně vztahem k pravdě; pravda na veřejnosti se obvykle vymezuje vztahem k předmětům a je tak svým způsobem odvozená, zatímco v soukromých vztazích je ústřední a předmětnost se od ní teprve odvozuje. Rozpad soukromí a jeho převálcování veřejností způsobí i drobná lež a naopak potud, pokud se lež vyjádří a ono vyjádření je pravdivé, pravdivost zase soukromí vrací. Onen nepředmětný přístup má za své východisko pouhé „jsem“ a „znám“ má naopak kořeny v předmětnosti tak, že předmětně se hodnotí i vztah k sobě samému. Obě roviny je ovšem třeba zachovat a dbát na vyvážený vztah mezi nimi.

Na hranici mezi obojím stojí bulvár všetečně slídící po soukromí veřejných osob i zase záměr osob veřejně činných vetřít se do soukromí mnohých a získat díky různým marketingovým trikům jejich oblibu. Zachovat mezi autonomií a autenticitou přísně střeženou hranici je ovšem nutné a k tomu se musí upínat i etika; etika autenticity ovšem přišla oproti autonomii pohříchu zkrátka. Zbývá tudíž vyrazit tímto směrem.

Základní rozdíly shrnuje následující tabulka:

19 Povahu ipseity a její rozdíl od identity zkoumá Paul Ricoeur. P. Ricoeur: *O sobě samém jako o jiném*. Přel. M. Lyčka. Praha: Oikoyomenh 2016, s. 128–186.

20 Nutnost držet obojí, totiž soukromí i veřejnost, ve vzájemném dynamickém sepětí ukazují ostatně výrazy „vycházet“ a „vcházet“ v dávných slovech moudrosti: Žalm 121:8.

Prostor	Etika	Patos	Dignita			Filosofie	Zaměření
soukromý	autenticity	sympatie	kvantita- tivní	starost	láska	jsem	jedinečné
veřejný	autonomie	empatie	kvalita- tivní	rovnost	právo	znám	jednotné

Předkládaná kniha ovšem o etice není²¹. Vždyť tuto etiku je třeba stavět na úctě k autenticitě někoho jiného. Předem je tudíž třeba mít ponětí o tom, čím autenticita vlastně je, totiž v čem spočívá a co vede k jejímu dosažení. Následující úvahy se tudíž soustředí na autenticitu vlastní a případně na autenticitu coby úběžník výchovy a vzdělávání. Vzdělávání zaměřené na znalosti v horším případě a v případě lepším na výcvik v různých dovednostech nutných pro zaměstnání a vydělání peněz, či případně na úspěch v soutěži s ostatním se posléze obrátí proti tomu, kdo si ho vybere. Převažující pedagogika a didaktika nynější doby totiž udělala ze škol výcviková střediska až vojenské povahy, přičemž ta autenticitu pomíjejí či případně přímo potlačují.

Východiskem je tudíž povahu autenticity napřed prozkoumat, přičemž to nelze jinak než pomocí filosofie. Filosofie má totiž odedávna za úkol nabízet různé hypotézy či teorie a jde pak o to je potvrdit či vyvrátit. Zajisté jsou v různých oborech různé testovací postupy, počínaje pouhou observací a experimentem v laboratoři konče. Avšak jinak je tomu v případě filosofa: filosof musí po způsobu farmaceuta od středověkých dob veškeré své postuláty vyzkoušet předně na sobě a v případě selhání je hned opravit či přímo zavrhnout. Navzdory tomuto požadavku někteří na svých postulátech sverepě lpí a budují na nich své vzdušné metafyzické zámky, přičemž ty se pak naráz s obrovským hmotem zhroutí²².

Obvyklé je udržovat takovou zpětnou vazbu již na úrovni myšlení; myšlení ostatně spočívá, lze uvést již nyní, ve schopnosti tázat se, a hlavně tázat se po vlastních předpokladech. Případy vynikajících a empiricky prokázaných rozvrhů platných pro přírodu, osoby jiné i celou společnost ovšem nejsou vzácné. Potíž tkívá jen v tom, že je třeba se potýkat s rizikem naprostého mámení. Jedinou obranou před tímto rizikem a potažmo zárukou úspěchu je držet se poctivě pravdy; pravda má totiž své

21 Náčrt etiky autenticity poněkud stručně podoby nabízí Charles Taylor. Ch. Taylor: *The Ethics of Authenticity*. Boston: Harvard University Press 1992.

22 Georg Hegel se měl v jedné anekdotě vyjádřit k námitkám poukazujícím na rozdíl mezi jeho závěry a fakty tak, že „tím hůř pro fakta“.

kořeny v nitru každého z nás a této niternosti je třeba se držet. Je to pupeční šňůra a život i živiny k nám proudí skrze ni²³.

Tento přístup postavený na smyčce pokusu a omylu tkví též v samotných základech vědy a pro vědecké bádání je jistě prospěšné mít napřed určitý rozvrh a ten podrobit i přes hrozbu omylu pokusům místo pouhého pokusničení namátkou²⁴. Zároveň ovšem proniká veškerenstvem v podobě adaptace i adaptability každé rostliny či zvířete²⁵. Člověk pak na tomto základě vyvinul zvláštní schopnost očekávání překvapení, přičemž překvapení vylučuje očekávání a naopak. Ostatně tento paradox je i základní osou této knihy a různé úvahy kolem onoho paradoxu stále krouží. Avšak záměrem zde není preskriptivní návod či rady, nýbrž deskriptivní postižení autenticity.

§ 3 Autenticita II (ze kterých zdrojů máme čerpat?)

Autenticita se vztahuje k něčemu ryzímu, totiž originálu; kopie jsou naopak jeho protikladem. Navzdory tomu, že obsah tohoto termínu zůstává poměrně mlhavý, spousta lidí se k němu v poslední době upíná, přičemž se má za to, že je totožný se štěstím; štěstí je ovšem ještě prázdnější. Hlubší pochopení tohoto slova by tudíž bylo prospěšné všem: lze se shodnout na tom, že člověk se bez naplnění svého úsilí obejít nemůže.

Avšak zklamán bude ten, kdo by měl za to, že zde najde příručku či návod k dosažení autenticity. Autenticitu nelze nařídít a vlastně ji ani nelze doporučit: splnění takového pokynu či povelu by totiž bylo jejím přímým popřením. Příkaz „buď sám sebou!“ se zkrátka nedá splnit. Nabízí se ptát se, zda takovou zkušenost lze někomu předat, a zda má tudíž cenu se v tomto směru vůbec namáhat. Zbývá snad každému z nás jen šance začít vždycky od nuly a prodrat se po svých až k ní? Taková představa by ovšem byla dost zoufalá: žádný vývoj by nebyl možný. Dá se z této pasti uniknout? Převažující způsob vzdělávání tkví vlastně

23 Podrobně níže § 26.

24 Karl Popper vychází z toho, že veškeré poznání má povahu pokusu a omylu. Zejména K. R. Popper: *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. New York – London: Routledge 2002. A ovšem i K. R. Popper: *Logika vědeckéh bádání*. (79–83/X). Přel. J. Fiala. Praha: Oikoymenth 1997, s. 270–286.

25 Daniel Dennett dělí mysl na zvířecí „skinnerovskou“ a „popperovskou“ u lidí: člověk je totiž schopen nahradit pouhou reakcí akcí na základě předběžné imaginární simulace jednání; díky tomu se vyhne scetstí s následným postižením sebe sama. D. Dennett: *Kinds of Minds*. New York: Basic Books 1996.

v tom, že učitelé svým žákům předávají obecné poznatky či znalosti, a ti si je memorováním vštěpují: předpokladem je augmentace vlastní zkušenosti díky zkušenosti předchozích pokolení. Vztahuje se toto též na autenticitu? Autenticitu přece nelze pokládat za dovednost získanou cvičením!

S odmítnutím onoho přebírání dřívějších podnětů by se ovšem bouřala i veškerá kultura. Kultura vyvěrá z imitace s iterací předchozích výkonů, přičemž drobné odchylky pak plodí různé tradice a na tyto tradice se stále navazuje²⁶; zůstává tudíž všechno více či méně beze změny. Zvláštní nutkání udržet alespoň to vzácnější z minulosti bývá ovšem silné a svazuje ruce snaze budovat budoucnost jiným způsobem.

Naproti tomu zde se propaguje deklasující přístup: zbavit se minulosti a budoucnosti nechat více či méně volný průchod. Navzdory tomu, že budoucnost klíčovou roli má, jistý příklon k minulosti je přece jen třeba zachovat, ovšem tak, že z širokého portfolia odkazu předků si každý něco vybere podle svého zájmu, přičemž ovšem není žádná povinnost držet se vlastního národa či rodiny²⁷. Avšak i za takových okolností každý výklad starého čímsi novým přispívá: namísto pouhé reprodukce jde vždycky alespoň trochu o produkci toho, co nikdy před tím nebylo²⁸. Snahy konzervovat určitou kulturu tuto kulturu hubí; pouze stálým růstem ji lze upevňovat. Ulpívání na starém nic nového pod sluncem není, je svěřací kazajkou bránící pokroku.

Východiskem je tudíž výhradně autenticita: autenticita si troufá pohrdnout leccím z odkazu předků a rozvrhnout postup úplně jinak. Avšak ze kterého pramene by měla čerpat? Dá se snad nechat všechno na rozmaru a vrtochu těch, kdo se odváží chvástat se svým posláním? Ovšem i ti postrádají pevnější zakotvení. Výjimku a vlastně i záchranou tak představuje jen filosofie: filosofie je totiž ke své moudrosti i chvále za ni uštěpačná, přičemž ten, kdo by měl za to, že v něm dospěla filosofie ke svému vrcholu, stává se směšným²⁹. Vždyť ve filosofii jde vždycky o počátek (*arché*) a nikoliv o konec. Pro filosofii je zajímavější vznik než zánik – proti smrti klade život a ten je spíš předmětem jejího bádání. Co

26 Výrazy „kult“ i „kultura“ pocházejí z latinského *colo, colere, colui, cultum* a to má stejný etymologický základ s českým „kolo“.

27 Konzervativci mají za to, že každý se má držet tradice vlastní, a pokud někdo na tuto tradici naváže, zachová si autenticitu; autenticita ovšem spočívá v něčem úplně jiném, což liberalismus pokládá za stěžejní.

28 Hans Georg Gadamer toto zapojení do dějin označuje *Wirkungsgeschichte*. H. G. Gadamer: *Pravda a metoda I*. Přel. D. Mik. Praha: Triáda 2010, s. 250–269.

29 G. W. F. Hegel: *Dějiny filosofie*, III. Přel. J. Husák, J. Bednář. Praha: Academia 1974, s. 483.

se pak zdrojů týče, je filosofie s autenticitou na jedné lodi: hlavně pro ni je totiž autenticita nutná.

Jistě je tomu tak, že řada filosofů své poslání zrazuje, přičemž v lepším případě lepší svou filosofii z útržků filosofie vypůjčené od předchůdců a v horším případě přebírá hotovou filosofii někoho jiného; tu pak tito obchodníci s moudrostí vykládají svým zákazníkům tak, že ji leda přizpůsobí tomu, aby si vydělali peníze či aby se alespoň zalíbili. Vykrádají cizí texty pro texty vlastní ovšem vede jen k nafouknutí eklektického balónu a ten nakonec vždycky splaskne.

Vyhnout se plagiátorství lze ve všech oborech tak, že se prostě citují prameny, avšak ve filosofii je tomu jinak: žádní dělníci tohoto oboru nejsou. Každý, kdo se do filosofie pouští, má na výběr jen to, aby od útlého věku čerpal ze sebe sama. Všechno ostatní je mělké. Řešením je tak pouze vyrábět i obrábět vlastní myšlenky a myšlenky druhých nechat jim či je případně zcela předělat k obrazu svému.

Jen někteří jsou vyvoleni k tomu, aby začali filosofovat již od útlého věku a po svém³⁰. Je tudíž za těchto okolností k něčemu se ve filosofii vzdělávat? Sepsat dokonce knihu o tom, co se stejně nedá předat jiným? Tento problém vyvstal ovšem záhy a záhy našel i rozluštění v podobě meiotické dovednosti. Výslovně se k této metafoře uchyluje samotný Sókratés na základě zkušenosti s profesí své matky – báby porodní: rodí žena a kdokoliv jiný může jen pomáhat tak, aby vše proběhlo hladce. Přesně to je i úkolem filosofa: filosof zpovzdálí přispívá k tomu, aby každý našel sebe sama. Které že nástroje tomu slouží?

Klíčovým nástrojem je zde ovšem tázání; tázání je s to vykřesat jiskru a jiskra pak zažehne tázání v někom druhém. Pouze tázání takto již vlastní probouzí i rozhojňuje vlastní nápady. Každý nápad se vzápětí podrobí tázání; tázání tak prověří každý nápad a poté tento nápad svěří vlastnímu uvažování. Roznícení tázání tázáním učitele je tudíž zárodkem toho, že se člověk stane sebou samým. Na dně lidské duše je pro tázání jisté nadání, ovšem bez tázání ze strany někoho jiného přijde nazmar³¹. Dochází tak k přeskoku jiskry tázání od jedince k jedinci a to je hlubokým tajemstvím vzdorujícím ovládnutí i pochopení. Vyjádřit se to dá i tak, že tázání je zvláštním způsobem nakažlivé. Zatímco se nelze ptát za jiné a lze se ptát jen jich, přece se i oni na tuto cestu nakonec vydají, přičemž tím se ustavuje jejich lidství. Člověk jen takto dospěje k svobodě

30 Předpoklad pro filosofii a filosofické nadání má svým způsobem ten, kdo je snilek (rojko). Tuto dispozici je třeba vyvažovat stálou pochybností.

31 Podrobně níže – dopamin a cerebellum § 15; § 17).

a ve svobodě si pak vytvoří vlastní jazyk a do něj si všechno překládá. Dosáhnout autenticity jinak ani nelze. Být tudíž plně autentický vyžaduje být alespoň v něčem první.

§ 4 Autenticita III (povýtce náhodné nápady)

Co vlastně je ona autenticita? Autenticita se odvozuje z řečtiny – *hentes* byl původně jednatel, konatel, činitel či i dělník. Jde tudíž o výraz pro toho, kdo něco dělá podle sebe a ze svých vlastních zdrojů, stává se ryzím autorem i autoritou v očích ostatních. Počátkem každé aktivity i agendy je ovšem onen nápad coby naprosto unikátní jev hodný dalšího zkoumání. Provést skutek bez nápadu nelze a určitý nápad je nutný dokonce i k tomu, aby na mysl vůbec přišla myšlenka o něm či o čemkoliv jiném³². Všechno tak na nápadu závisí, přičemž u nápadu je zajímavé spíš ono napadání coby proces než samotný výsledek. Zabývat se tímto úkazem je fascinující a lze jen žasnout nad tím, že nynější civilizace tak klíčový faktor v pozadí lidského vzepětí i úpadku nechává bohorovně stranou. Tato plytkost jde až tak daleko, že v řadě jazyků pro onen děj chybí dokonce i jen jméno³³. Pramenem onoho selhání je podle všeho to, že není běžné provádět důslednou reflexi; reflexe a hlavně pak její zdroj je dluhem filosofie od samotného jejího počátku. Naplňování úkolu filosofie se tak stále zadržává a člověk tápe.

To má ovšem na lidské dějiny závažný dopad: dochází stále k tomu, že se darebáci ujímají moci a ženou společnost opět a opět do záhuby. Vypadá to skoro tak, že se čas od času vyskytne někdo, kdo najde, zatím asi jen bezděčně a zčásti, zákonitosti řídící nápad či napadání a přetaví je ve svůj prospěch. Ostatně již záhy se filosofové vymezovali proti sofistům a jejich ochotě učit politiky způsobům ovládnutí mas. Jistě je v zájmu politiků tyto dovednosti mít. Avšak dospět k takové suverenitě v poměru k nápadu je z povahy věci vyloučené. Navodit či alespoň usměrnit nápady prostě nelze: nelze žádným způsobem spoutat povýtce plachou spontaneitu a ten, kdo se o to pokouší, dopadne špatně³⁴. Totéž lze vyjádřit

32 Tímto směrem je třeba rozvíjet filosofii jednání a klíčové je v této souvislosti ptát se po bonitě čili po důvodech toho, že se intence zaměří na něco, což ovšem fenomenologie pohříchu upozadila. J. Payne: *Mezi zdarem a zmarem*. Praha: Karolinum 2021, s. 188–263.

33 Pro české „nápad“ a německé *Einfall* nemá ani francouzština, ani angličtina přesný ekvivalent a tím je zkoumání tohoto prožitku dost obtížné.

34 Zhoubnost snah zapřáhnout nápady a podřídít je určitému účelu ukazuje brilantně Nikolaj Gogol. N. Gogol: *Podobizna*. Přel. A. Nováková. Praha: Práce 1972.

i tak, že ačkoliv je spontaneita nutná pro každý pokrok a úspěch osobní i obecné povahy, udělat z ní nástroj sloužící jinému účelu je vyloučeno. Zbývá tak jen pokorně naslouchat hlasu tichému a jemnému³⁵.

Avšak je tomu tak? Kde se berou úspěchy despotů válčujících společnost po tom, co si je ona sama zvolí do svého čela. Čím to je, že jim i vyspělá společnost naletí? Zejména moderní doba je plná takových selhání. Vypadá to skoro tak, že modernita ony zákonitosti již postřehla a pracuje s nimi. Do plachet jí fouká internet, informatizace, komputelizace, digitalizace a ovšem i dovednosti obchodních marketérů schopných přimět téměř kohokoliv k tomu, aby koupil i to, co mu k ničemu není a o čem před tím ani ponětí neměl. Což tito inženýři nejsou experty na manipulaci s nápady podle určitých zákonitostí? Zákonitosti platné pro zrod nápadů pak s oblibou prodávají vládcům a na úkor společnosti vcelku z toho sami těží. Všechny ty *cyber troops* s jejich *trolls* a *bots* zahlcující prostor svými *hoax* a *fake news* jsou přece s to rozdělit či rozvrátit společnost a nakonec ji přimět k tomu, aby si zvolila toho, koho sice původně odmítla, ovšem nakonec si ho ještě i oblíbí³⁶. Odkud se tyto dovednosti berou?

Není tomu tak, že by někdo k rojení nápadů již pronikl; proniknout se dá jen do duše toho, kdo nápady odcizuje jiným. Pouze takové osoby se totiž dají zapřáhnout a zotročit. Naproti tomu rezistenci si vypěstuje někdo, kdo si zachová autenticitu; autenticita dbá na proces vznikání nápadů a pouze těmito nápady se zabývá, přičemž se vyhýbá tomu, aby uvěřila všemu, co ji napadne. Každého totiž napadá spousta pitomostí a je na něm, aby je všechny důkladně prozkoumal před tím, než je přijme a začlení do svého uvažování. Vypěstovat si lze takto na svých vlastních nápadech odolnost proti záplavě špatných nápadů z okolí. Ovšem bez reflexe to jde jen sotva. Pouze zapojení všech třech v této knize načrtnutých reflexí ve vzájemné vyváženosti poskytne vyzrálou autenticitu a skrze ni i obranu před škodlivými vlivy okolí a pevnost³⁷.

Je tomu tudíž tak, že základem autenticity je nápad a ten si zaslouží důkladnější zpracování. Pozadím nápadu je zcela obecně ryzí náhoda a náhoda prolíná celým vesmírem od samotného jeho počátku. Dokonce lze mít za to, že jde o nejhlubší ontologickou danost. Běžnou představu ontologického trvání inertní hmoty od velkého třesku či dokonce od věčnosti je záhodno opustit. Dochází stále ke vzniku a ovšem i zániku

35 I Krá 19:9–14.

36 Tento úkaz by se dal pokládat za kolektivní stockholmský syndrom.

37 Podrobně níže §§ 31–39; § 46.

tak, že všechno se mění a nic není stejné. Avšak náhoda je svou povahou dvojaká: jednak náhoda destruktivní vedoucí k nicotě a jednak konstruktivní plodící cosi původního pro dané okolnosti³⁸, přičemž se ještě nabízí alternativa buď těžit z minulosti a něco, co se již přihodilo, vhodně zabudovat do momentálního dění, anebo generovat cosi úplně nového bez vztahu ke starým případům. Posledně uvedený úkaz se pokládá za emergenci a emergentní děje se z čehokoliv dřívějšího žádným způsobem odvodit nedají³⁹. Tato distinkce platná v přírodě obecně se ukáže být prospěšnou zejména pro úvahy o mozkové činnosti: něco jiného jsou nápady vynálezce a něco jiného jsou nápady žáka u zkoušky lovicího z paměti to, co se naučil, přičemž oba mohou být úspěšní i nikoliv⁴⁰.

Hodnota autenticity je naprosto klíčová v mnoha rovinách. Předně platí, že bez autenticity je vyloučená demokracie; demokracie počítá s tím, že každý občan koná za sebe sama, a že tudíž není nikým řízen. Ani tehdy, když plní něčí příkazy, zbaven své vlastní iniciativy zcela není. Tím spíš odchází každý občan za plentou před vhozením volebního lístku do urny sám a nesmí tam být nikdo další. Stejně tak případné selhání na kterékoliv úrovni řízení musí být v demokracii připsáno tomu, kdo se ho dopustil. Zachování demokracie ostatně závisí na tom, že ona sama každého svého člena k autenticitě důsledně vede. Na rozvoj autenticity by se tak měla zaměřit i výchova dětí; úkolem školství je hlavně přivádět k ní, a nikoliv vzdělávat v odbornosti⁴¹. Ostatně tento požadavek vznášel již Jan Amos Komenský (1592–1670), Jean Jacques Rousseau (1712–1778) či John Dewey (1859–1952) a tímto směrem šla též celá řada dalších až po nynější dobu⁴². Jde zkrátka o to, že společnost by se měla skládat z vyzrálých, vyrovnaných lidských bytostí sledujících radu být sama sebou.

38 Zařazení náhody do dvou různých okruhů vyjadřuje dvojí pojetí chaosu: chaos organizovaný a stochastický; stochastický je charakterizován tím, že jeho entropie roste, kdežto proti entropii směřuje ten organizovaný.

39 P. T. Macklem: Emergent Phenomena and the Secrets of Life. *Journal of Applied Physiology* 104, č. 6 (2008), s. 1844–1946.

40 Podrobně níže § 26.

41 Povinností učitele ve vyspělých společnostech je najít pro každé dítě to, k čemu má bytostné nadání.

42 L. Bialstok: Authenticity in Education. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*, ed. G. W. Noblit. Oxford: Oxford University Press 2017, s. 1–35; L. J. Splitter: Authenticity and Constructivism in Education. *Studies in Philosophy and Education* 28, č. 2 (2008), s. 135–151; F. Newmann – H. Marks – A. A. Gamoran: Authentic Pedagogy and Student Performance. *American Journal of Education* 104, č. 4 (1996), s. 280–312; M. Bonnett: Authenticity and Education. *Journal of Philosophy of Education* 12, č. 1 (1978), s. 51–6.

Avšak člověk je člověkem jen potud, pokud je celistvým; celistvost osoby je ovšem záhadou. Rozštěpení osoby na řadu různých částí bývalo odedávna běžné⁴³. Každý pak bezděčně převzal od předků, že duch či duše a tělo jsou něco úplně jiného. Na onom rozdílu musí ovšem hned upoutat to, že se sice tělo od duše propastně liší, avšak zároveň je duše s tělem pevně spjatá⁴⁴. Představa dvou samostatných jednotek srostlých jen přechodně do chvíle smrti s tím, že ve smrti se tělo nechá napospas přírodním dějům a spasená duše se pak odebere do bájného i báječného věčného ráje plného vybraných slastí, nemá ve zkušenosti žádnou oporu⁴⁵. Uvažování o duši bez těla zakořeněného v dějinných souvislostech je prázdné. Nikdo vážně nemá své tělo za zvláštní bytost, již trápí hlad či žízeň a jež trpí bolestí; bolest snáším vždycky já, a nikoliv mé útroby či končetiny: končetiny přece bolí – mě. Když se tudíž duše a tělo pokládá za něco různého, zdroj rozdílu tkví v *de fide*, a nikoliv *de re* rovině a rozdvojený je pouze přístup, a nikoliv osoba samotná.

Lze se nyní ptát, zda platí spíš, že „v zdravém těle zdravý duch“⁴⁶ či že „radostné srdce hojí rány, kdežto ubitý duch vysušuje kosti“⁴⁷. Jistě je tomu tak, že závisí duch na tělesných předpokladech, ovšem i tak, že tělesné změny určuje duch každého. Asi budou rozdíly mezi lidmi v tom, co podle nich převažuje, přičemž i tentýž člověk se podle okolností přikloní k jednomu z obou řešení a toto řešení se bude během jeho života měnit. Tato kniha klade důraz na to, že člověka člověkem dělá svobodná vůle a že od ní se všechno včetně nemoci či choroby a koneckonců i smrti odvíjí. Pokládá se za mrtvého ten, jehož svobodná vůle již žádné projevy nemá a mít nikdy nebude⁴⁸. Na výkonu svobodné vůle ovšem závisí mnoho dalšího včetně tělesného stavu i výkonu.

Předpokladem autenticity je zkrátka jednota a celistvost sebe sama. Stát se tudíž autentickým lze jen tak, že se obě uvedené stránky, totiž zdraví a štěstí prováží mezi sebou. Avšak lze též být šťastný bez zdraví a zdravý bez štěstí; štěstí a zdraví se tudíž dá pojímat odděleně. Zbývá pak ptát se, zda má převahu zdraví nad štěstím či štěstí nad zdravím.

43 Například egyptské pojetí člověka vyčlenilo pět částí lidské bytosti (ren, ba, ka, ib, šut). I. E. Wickramasekera: *Early Psychological Knowledge*. In *History of Psychology. From Antiquity to Modernity*, ed. T. H. Leahy. New York – Abingdon: Routledge 2017, s. 15–42.

44 Otázka vztahu mysli a těla odedávna poutala zájem filosofů.

45 T. K. Johansen: *The Separation of Soul from Body in Plato's Phaedo*. *Philosophical Inquiry* 41, č. 2 (2017), s. 17–28; Platón: *Faidón*. Přel. F. Novotný. Praha: Oikoymenh 2005.

46 D. I. Juvenalis: *Satiry*, X/10. Přel. Z. K. Vysoký. Praha: Svoboda 1972, s. 356.

47 Kniha *Příslloví* 17:22.

48 J. Payne: *Smrt: jediná jistota*. Praha: Triton 2008, s. 64–65.

Zdraví je pro leckoho posledním úběžníkem jeho života a život si i naplní péčí o něj. Tato péče vyzdvihující zdraví nad všechno ostatní ovšem někdy nabývá až potouchlé podoby: hlavní je zdraví a ostatní si nakradem“. Ostatně zdravý není ten, kdo je mrtvý; mrtví přece pouze své mrtvé pochovávají. Naopak v představách jiných představuje poslední metu jejich snažení štěstí a v tom tkví též hluboký rozpor: dospět totiž ke štěstí lze jen tak, že se o něj přestane usilovat. Namísto toho je třeba směřovat k autenticitě a k autenticitě bude pak všechno ostatní přidáno⁴⁹.

Úvahy o posledních pohnutkách lidské bytosti je vhodné začít rozvíjet od toho, co běžně zaměstnává všechny. Jistě je tomu tak, že každý člověk má své vlastní zájmy, přičemž ty se od zájmů ostatních tak či tak liší, avšak nemocní si přejí sborem totéž, totiž aby byli zdraví.

49 Mat 6:33, Luk 12:31.